

Л. В. Чорна, ДВНЗ „Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника”

ІННОВАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ В ТУРИЗМІ ЯК НАВЧАЛЬНА ДИСЦИПЛІНА ТА СКЛАДОВА РОЗВИТКУ ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ З ТУРИЗМУ

Чорна Л. В.

Інноваційні технології в туризмі як навчальна дисципліна та складова розвитку професійної компетентності майбутніх фахівців з туризму

У статті на основі дослідження статистичних даних щодо обсягів туристичних потоків, кількості реалізованих послуг та нормативно-правових документів України, зокрема „Про схвалення Концепції Державної цільової програми розвитку туризму та курортів на період до 2022 року”, вказано на зростання значення туризму як джерела наповнення державного бюджету і сфери діяльності з високим рівнем зайнятості населення та на роль підготовки фахівців напряму „Туризм” освітньо-кваліфікаційних рівнів „Спеціаліст” і „Магістр”, яким одразу після закінчення вищих навчальних закладів належить займатися туристичною діяльністю. Розкрито проблемні аспекти вивчення навчальної дисципліни „Інноваційні технології в туризмі”, як складової професійної та практичної підготовки фахівців ОКР „Спеціаліст” і „Магістр”, і вказано на значенні даної дисципліни у підготовці дипломних робіт і розвитку професійної компетентності майбутніх фахівців з туризму. Увага зосереджена на низькому рівні забезпечення навчальними посібниками, електронними виданнями та створенні лабораторій інноваційних технологій у туризмі.

Ключові слова: туризм, підготовка фахівців, навчальна дисципліна, інноваційні технології у туризмі.

Чорная Л. В.

Иновационные технологии в туризме как учебная дисциплина и составляющая развития профессиональной компетентности будущих профессионалов туристической сферы

В статье на основании исследования статистических данных объемов туристических потоков, количества реализованных услуг и нормативно-правовых документов Украины, а именно „Об одобрении Концепции Государственной целевой программы развития туризма и курортов на период до 2022 года”, указано на возрастающее значение туризма и роль подготовки профессионалов направления „Туризм” образовательно-квалификационных

уровней „Специалист” и „Магистр”, которым сразу после окончания высших учебных заведений надлежит заниматься туристической деятельностью. Раскрыто проблемные аспекты изучения учебной дисциплины „Инновационные технологии в туризме”, как части профессиональной и практической подготовки профессионалов ОКУ „Специалист”, „Магистр”, указано на значении дисциплины в процессе подготовки дипломных работ и развитии профессиональной компетентности будущих профессионалов туристической сферы. Внимание акцентировано на низком уровне обеспечения учебными пособиями, электронными изданиями и создании лабораторий инновационных технологий в туризме.

Ключевые слова: туризм, подготовка профессионалов, учебная дисциплина, инновационные технологии в туризме.

Туризм, як сфера господарської діяльності, посідає вагомe місце в економічному житті України. Правдивість даного твердження переконливо доводять як нормативно-правові документи нашої країни, так і статистичні дані про обсяг наданих туристичних послуг та туристичні потоки за останні роки. Розпорядженням Кабінету Міністрів України № 638-р від 1 серпня 2013 року схвалено „Концепцію Державної цільової програми розвитку туризму та курортів на період до 2022 року”, у якій разом з визнанням проблемних аспектів, що сповільнюють розвиток туризму, представлено напрацювання у вищезазначеній сфері [1]. Увага акцентується на обсязі надходжень до державного бюджету від провадження туристичної діяльності, який зріс з 208,2 млн. до 1,5 млрд. гривень протягом 2008 – 2011 років та на кількості туристів, які подорожували Україною. У 2012 році 24,6 млн. іноземців перетнуло кордон України з туристичною метою, а це на 2,8 відсотка перевищує показники 2011 року, при цьому 500 тис. іноземних туристів, які подорожували у складі організованих груп, скористалися послугами вітчизняних туроператорів.

На позитивну динаміку зростання кількості внутрішніх туристів указують публікації Державної служби статистики України, у яких зазначаються обсяги туристичних потоків у категорії «внутрішні туристи» на рівні 807195 в 2012 році проти 715638 у 2011 році [2]. Як результат, збільшився обсяг реалізованих

населенню послуг у сфері культури та спорту, відпочинку та розваг з 2576,6 млн. гривень у 2010 році до 6201,4 млн. гр. у 2012 році [3].

Не зважаючи на певні досягнення в даній сфері на вітчизняних теренах, туризм ще не став вагомим чинником прискорення економічного зростання, підтримки зайнятості населення і наповнення бюджетів всіх рівнів. На досягнення амбітних цілей спрямована „Державна цільова програма розвитку туризму та курортів на період до 2022 року”. На сучасному етапі активно проводиться робота над розробкою даного проекту у країні. Реалізація вищезазначеної програми має на меті вирішення ряду важливих завдань. Першочерговим є збільшення кількості туристів, зокрема, іноземних, які здійснюють подорожі Україною; створення нових робочих місць; підвищення рівня валового внутрішнього продукту; збільшення обсягу надання туристичних послуг та надходжень до бюджетів усіх рівнів від провадження туристичної діяльності.

Одним із шляхів успішного виконання „Державної цільової програми розвитку туризму та курортів на період до 2022 року” є удосконалення існуючої системи підготовки, перепідготовки та підвищення кваліфікації кадрів сфери туризму, а це, в свою чергу, зумовлює необхідність ґрунтовного аналізу змісту підготовки майбутніх фахівців усіх освітньо-кваліфікаційних рівнів загалом і ОКР „Спеціаліст” і „Магістр” зокрема, оскільки власне фахівцям даних рівнів належить здійснювати професійну діяльність на первинних посадах одразу після закінчення вищого навчального закладу і розв’язувати складні завдання та виробничі проблеми в туристичній сфері. Виконання професійних обов’язків передбачає застосування теоретичних знань, набутих у процесі вивчення навчальних дисциплін.

Освітньо-професійними програмами підготовки спеціаліста за спеціальністю 7.14010301 „Туризмознавство” та магістра за спеціальністю 8.14010301 „Туризмознавство” напряму підготовки 140103 „Туризм” галузі знань 1401 „Сфера обслуговування” визначено нормативний зміст навчання майбутніх фахівців вищезазначених ОКР. До переліку навчальних дисциплін

нормативної частини освітньо-професійної підготовки спеціаліста та магістра включено дисципліну „Інноваційні технології в туризмі”. Науково-методичною комісією зі сфери обслуговування затверджено зміст дисципліни, розроблений Г. І. Михайліченко.

Незаперечним є той факт, що питання інновацій в туризмі виступає предметом дослідження вітчизняних учених. Певні аспекти інноваційної діяльності розкривають науковці Абрамова В. В., Биркович В. І., Дмитрук С. В., Кальченко О. М., Мазаракі А. А., Петрова Н. Б., Ткачук Л. М., Черниш О. І. та інші. Зінов'єв Ф. В. акцентує увагу на продуктових інноваціях, як ключових інноваціях для сфери туризму, оскільки вони зумовлюють трансформацію споживчих властивостей продукту та його позиціонування на ринку. Вчені Кіндрик Т. О. і Головінов О. М. класифікували інновації в туристичній сфері, виокремивши їх у такі 4 групи, як продуктові, управлінські, сервісні та технологічні. Михайліченко Г. І. досліджувала проблеми впливу інновацій на розвиток туристичних підприємств та забезпечення конкурентоздатності регіонів на основі формування інноваційних туристичних кластерів.

Разом з тим інноваційні програми розвитку в такій сфері як туризм, що набула глобальних масштабів, є недостатньо висвітлені на сторінках наукових видань в Україні, відомості про оновлення покоління існуючих послуг, новостворені туристичні продукти та відкриття нових дестинацій є малочисленими, а інформація про інновації в туризмі здебільшого зводиться до характеристики інформаційних технологій, які використовуються у діяльності вітчизняних туристичних підприємств. Все вищезазначене значною мірою впливає на рівень забезпечення дисципліни „Інноваційні технології в туризмі” навчальною літературою.

У зв'язку з цим метою статті є розкрити проблемні аспекти вивчення навчальної дисципліни „Інноваційні технології в туризмі” та вказати на значення дисципліни в процесі формування професійної компетентності майбутніх фахівців з туризму ОКР „Спеціаліст” і „Магістр”.

На сторінках фахових видань вже актуалізувалося питання значущості вищезазначеної навчальної дисципліни. Гуцол А. В. охарактеризувала курс „Інноваційні технології в туризмі” як важливу складову підготовки фахівців спеціальностей „Туризмознавство” і „Готельно-ресторанна справа”, акцентувавши увагу на змісті лекційних і практичних занять та завданнях самостійної роботи з дисципліни [4, с. 124]. Разом з тим ще ряд питань потребують вивчення, обговорення на конференціях і висвітлення у фахових виданнях.

Проблемним аспектом залишається забезпечення навчальної дисципліни підручниками. Бібліотечний фонд вишів з даної тематики не є великий, він характеризується відсутністю навчальних посібників українських авторів і низьким рівнем забезпечення фаховими виданнями як електронними, так і друкованими, які висвітлюють напрацювання вчених та практиків з питань інновацій в туризмі.

У зв'язку з цим широкого застосування в процесі підготовки студентів до практичних занять з курсу набув навчальний посібник російського вченого Новікова В. С. „Інновації в туризмі”, який у достатньому обсязі розкриває теорії економічного розвитку суспільства, сутність, функції, планування інноваційної діяльності та підходи до її фінансування, управління інноваційною діяльністю на підприємствах і державне регулювання інноваційної діяльності, роль Всесвітньої туристичної організації в стимулюванні виникнення і розповсюдження інновацій, використання прав на інтелектуальну власність у сфері туризму, що частково відповідає змісту дисципліни «Інноваційні технології в туризмі», який окреслений в освітньо-професійних програмах підготовки ОКР „Спеціаліст” і „Магістр”. Проте у питаннях інновацій в управлінні туристичними підприємствами та впровадження нових форм управління в туризмі, а саме, управління за контрактом, ділового партнерства, синдиціювання, корпоратизації, створення мережі, консорціумів та альянсів, інноваційних технологій в сфері туристичних послуг, в готельній і курортній справах, ресторанному бізнесі, використанні продуктових та технологічних

інновацій в діяльності підприємств, розкриття моделі сучасного програмного забезпечення туристичної діяльності вищезазначеного підручника недостатньо.

Пошуку додаткового літературного ресурсу потребує розкриття питань, пов'язаних із регулюванням інноваційного розвитку в Україні загалом і в туризмі зокрема, видами інноваційних проектів у вітчизняній туристичній сфері, розробкою та впровадженням управлінських, продуктових і технологічних інновацій в діяльність туристичних підприємств нашої країни, що є одним із завдань вивчення дисципліни „Інноваційні технології в туризмі”.

Доступним для майбутніх фахівців ОКР „Спеціаліст” і „Магістр” є науково-популярне видання „Інновації в соціокультурному бізнесі і туризмі” російських авторів Ізотової М. А., Матюхіної Ю. А., у якому розкрито нові форми роботи в культурному туризмі на прикладі використання театралізації та рольових ігор, охарактеризовано особливості екстремального туризму на сучасному етапі та вказано шляхи модернізації й удосконалення старих туристичних маршрутів і розробки нових на їх основі. Матеріал даного видання забезпечує можливість формувати уявлення студентів про інноваційний підхід російських туристичних організацій до відтворення історично-культурних подій різних часів, створення музеїв нового профілю, перспективи розвитку повітряного і водного туризму, але не сприяє цілковитому вирішенню завдань навчальної дисципліни.

Суттєвим джерелом забезпечення різноплановими відомостями про інновації в сфері туризму України виступають статті вітчизняних науковців, зокрема Кальченко О. М. про проблеми інноваційного розвитку туристичної галузі України, Ткачук Л. М. про інноваційні технології в міжнародному туризмі, Цьохли С. Ю. про інноваційне забезпечення курортно-рекреаційних послуг. Окрім цього, вагомим доповненням списку рекомендованої літератури є дослідження Сергєєва Б. І., Клейменова А. М., Яковенко І. М., предметом вивчення яких стала інноваційна складова конкурентоздатного розвитку туризму в Криму.

Проведений аналіз навчально-методичного забезпечення дисципліни

„Інноваційні технології в туризмі” показав, що ряд важливих питань змісту курсу на зразок продуктових і техніко-технологічних інновацій в туристичній сфері нашої країни; інновацій в процесах обслуговування у вітчизняних і зарубіжних турфірмах, готелях, на курортах; нововведень при проведенні досліджень туристичного ринку, продукту, споживачів, конкурентів; джерел фінансового забезпечення інноваційного розвитку туризму в нашій країні; туристичних інформаційних терміналів, їх наповнення, умов користування; IT-рішень для туристичних компаній, пошукових систем, автоматичних модулів сайтів туроператорів залишається недостатньо ґрунтовно вивчено і розкрито.

Опанування інноваційних технологій в туризмі не обмежується тільки вивченням однойменного курсу, а тісно пов’язано з виконанням випускних кваліфікаційних робіт, які є заключним етапом підготовки спеціалістів і магістрів. Метою дипломного дослідження є вирішення професійної проблеми, що ґрунтується на комплексному опануванні матеріалу за темою дослідження, проведенні ґрунтового аналізу діяльності туристичного підприємства, що виступає предметом вивчення, виявленні переваг і недоліків у його роботі, розкритті резервів, які можуть бути використані для пошуку шляхів удосконалення його діяльності та розробки пропозицій з практичного вирішення проблем за обраною темою роботи. Обґрунтування студентом пропозицій щодо оптимізації роботи з однієї сторони вимагає глибоких знань з практики інноваційної діяльності вітчизняних і зарубіжних туристичних підприємств та інновацій у різних видах туризму, а з іншої – демонструє рівень професійної компетентності випускника. У контексті вищезазначеного розв’язання проблемних аспектів змістового наповнення курсу є особливо актуальним.

Одним із засобів формування та розвитку професійної компетентності майбутніх фахівців є самостійна робота з навчальної дисципліни „Інноваційні технології в туризмі”. Досягнення її високої результативності можливе за умови виваженого планування роботи та створення комплексу інформаційно-

методичного забезпечення, його постійного оновлення, пов'язаного з появою результатів нових досліджень.

Не викликає сумніву той факт, що належне матеріально-технічне оснащення кабінетів сприяє виконанню програми навчальної дисципліни в повному обсязі. Вже типовими для вищих навчальних закладів, які здійснюють підготовку фахівців за напрямом „Туризм”, „Туризмознавство” і „Готельно-ресторанна справа”, стали лабораторії готельної справи і ресторанного обслуговування. На часі оснащення науково-дослідних лабораторій інноваційних технологій у туризмі, які створюватимуть умови для набуття студентами спеціальних фахових компетенцій.

Отже, в умовах зростання значення туризму, як джерела наповнення державного бюджету та сфери діяльності з високим рівнем зайнятості населення, актуалізується питання якості підготовки фахівців освітньо-кваліфікаційних рівнів „Спеціаліст” і „Магістр”, яким одразу після закінчення вищих навчальних закладів належить займатися туристичною діяльністю.

Навчальна дисципліна „Інноваційні технології в туризмі”, яка увійшла до переліку нормативних дисциплін циклу професійної та практичної підготовки, є вагомою складовою розвитку професійної компетентності майбутніх фахівців, оскільки забезпечує можливість опанування процесу розробки та запровадження інноваційного туристичного продукту, використання інноваційних технологій під час його формування й обслуговування туристів, просування та продажу турів, управління вітчизняними та міжнародними туристичними підприємствами на основі інноваційних методів. Проблемними аспектами вивчення даної навчальної дисципліни є низький рівень забезпечення навчальними посібниками та електронними виданнями. За таких умов зростає роль самостійної роботи студентів. Планування самостійної роботи вимагає виваженого підходу, а її інформаційно-методичне забезпечення постійного оновлення. Одним із шляхів оптимізації навчального процесу при вивченні дисципліни слід розглядати створення лабораторій інноваційних технологій в туризмі.

У контексті вищезазначеного подальші дослідження повинні бути пов'язані з практикою інноваційної діяльності вітчизняних туристичних підприємств та розширенням спектра відомостей про інновації в різних видах туризму.

Література

1. **Розпорядження** Кабінету Міністрів України від 1 серпня 2013 № 638 «Про схвалення Концепції Державної цільової програми розвитку туризму та курортів на період до 2022 року» [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://tourism.gov.ua/ua/25020/26439/>. – Назва з титул. екрану.

2. **Туристичні** потоки: публікація документів Державної Служби Статистики України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://ukrstat.org/uk/operativ/operativ2007/tyr/tyr_u/potoki2006_u.htm. – Назва з титул. екрану.

3. **Україна** в цифрах 2012: статистичний збірник Державної служби статистики України, 2013 / за редакцією Осауленко О.Г. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://ukrstat.org/uk/druk/publicat/kat_u/publ1_u.htm. – Назва з титул. екрану.

4. **Гуцол А.В.** Навчальна дисципліна „Інноваційні технології в туризмі” як важлива складова підготовки фахівців спеціальностей „Туризмознавство” і „Готельно-ресторанна справа” / А. В. Гуцол // Вісник Луганського національного університету імені Тараса Шевченка. Педагогічні науки. – 2012. – Вип. 4 (239). – С. 124 – 129.

Chorna L. V.

Innovative Technologies in Tourism as an Educational Subject and a Component Part of Professional Competence Development of Future Tourism Professionals

The article indicated to tourism growing importance as an income source of state budget and sphere of activity with high employment level on the basis of statistic data concerning tourist flows amount, provided service quantity and normative legal documents investigation especially “The State Programme on Development of Tourism and Resorts until 2022” and to the role of “Tourism”

direction specialist and master degrees professionals' quality training as exactly these categories of graduates will be engaged into tourism activity immediately after accomplishment all the degrees' requirements. The attention is drawn to teaching-learning process of the course Innovative Technologies in Tourism which is included into the list of professional and practical training normative component of the above mentioned degrees' curriculum. It is stated that this subject contributes greatly to student professional competence development because of providing the opportunity to learn a great number of vital professional aspects among which are the process of innovative tourism product designing and presentation, informational technologies usage at the periods of its piling, providing services to tourists, promoting packages, domestic and international travel companies management on innovative basis. The article reveals some problematic issues of this course teaching-learning process among which are poor availability of textbooks, relevant professional literature and e-resources. In such context it is emphasized on student's self-directed learning, it should be well-planned and its informational resources need to be constantly renewed. Opening a laboratory of innovative technologies in tourism is considered as one of the ways of enhancing teaching-learning process of the course.

Key words: tourism, professional training, educational subject, innovative technologies in tourism.

Відомості про автора

Чорна Любов Василівна – кандидат педагогічних наук, доцент кафедри туризмознавства і краєзнавства Інституту туризму ДВНЗ „Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника”. Коло наукових інтересів: інновації у сфері туризму.

Стаття надійшла до редакції 20.01.2014 р.

Прийнято до друку 28.02.2014 р.

Рецензент – д.і.н., проф. Великочий В.С.